

אלכסנדר סרגייביץ' גריבוידוב

צער מתוך חוכמה

שתי תמונות מתוך המערכה השנייה

מרוסית: רונן סוניס

הקטע שלהלן פותח את המערכה השנייה במחזה של גריבוידוב, והוא מקביל לקטע מתוך המערכה השנייה של "צדיק נעזב" המובא לעיל. הרמויות המרכזיות במערכה זו הם פאבל אפאנסייביץ' פאמוסוב, שבגרסתה של מאיה ערד מחליפות אותו רמויותיהם של חביבה ובעלה גיורא, ואלכסנדר אנדרייביץ' צ'אצקי, שבמחזה "צדיק נעזב" מחליף אותו עומר. כן נובח על הבמה המשרת פטרושקה. סופיה פבלובנה, כתו של פאמוסוב הנזכרת בקטע שלהלן, היא כנרת בגרסה העברית.

תמונה ראשונה

פאמוסוב

פֶטְרוּשְׁקָה, כְּתַמִּיד עִם מִשְׁהוּ חֶדֶשׁ,
חֹר בְּמִרְפֵּק. אֶת הַיּוֹמָן הוֹצֵא-נָא
וּקְרָא בְּקוֹל: אֵל תַּמְלֵמֵל לִי כִשְׁמֹשׁ,
שֶׁהַמַּלִּים תִּקְלַחְנָה, תְּרַגְּשֶׁנָּה, תִּצְלַצְלָנָה.
רַק רָגַע - יֵשׁ לְרִשֶׁם נְאֻמָּנָה,
הִנֵּה בְּעוֹד שְׁבוּעַ, כִּךְ נִדְמָה לִי:
"פֶרְסִקוּבִיָּה פִיֹדוּרֹבְנָה מְזַמִּינָה
בְּיוֹם שְׁנֵי לְאֵרוּחַת פּוֹרְלִים..."
אֵלֵי - עוֹלָם נִפְלָא הוּא עוֹלָמְךָ!
הַתְּפִלָּסוֹת תִּבְיֵא לְפִיק בְּרִכִּים;
נִסָּה שְׁלֵא לְזָלֵל - שׁוּב אֵרוּחָה:
שְׁלוֹשׁ שְׁעוֹת אוֹכְלִים, וּמַעֲכָלִים שְׁבוּעִים!
צִיָּן בְּאוֹתוֹ יוֹם... לֵא, לֵא, סְלִיחָה.
"בְּחַמִּישֵׁי הַלְלוּיָה נִקְרָאתִי."
הוּי מִיָּן אָנוּשׁ - כִּי־צַד תִּשְׁכַּח כְּפִתִי
שְׁכָל אַחַד מְכָרַח לְזַחַל לְשֵׁם,
אֵל הַתְּבָה שְׁכָה אֵין אִישׁ יוֹשֵׁב אוֹ קָם.
אֶךְ יֵשׁ כְּאַלָּה שְׁיֹתִירוֹ כְּמוֹכֶרֶת
מִפְּעַל חַיִּים. הִנֵּה מְנוּחַ לְרַגְמָה:

הִיָּה הוּא קַמְרָגֵר, מְשֻׁרָה רָמָה,
 יָדַע לְמַסֵּר לְכֵנוּ מִפֶּתַח לְמִשְׁמֶרֶת;
 אָמִיד, אָף הִתְחַתֵּן עִם אֲמִידָה;
 חֲתָן אֶת כָּל בְּנָיו וּנְכָדָיו;
 וּמֵת מִפְּנֵי שְׁלֵא הִיָּה מְנוּס כְּבָר.
 קִוְזָמָה פֶּטְרוּבִיץ', לוֹ יָדַע שְׁלוֹה!
 אִילוּ שׁוֹעִים חַיִּים וְאָף מֵתִים בְּמוֹסְקָבָה!
 רָשָׁם: "בְּחַמִּישֵׁי הַכָּא עָלִינוּ לְטוֹבָה,
 אוּ בְשָׁשִׁי, אוּ בְשֶׁבֶת אֶפְלוּ,
 עוֹרְכַת אֶלְמֵנַת הַדּוֹקְטוֹר הַטְּבֵלָה".
 הָאֵם יִלְדָה כְּבָר? לֹא, לְדַעְתִּי לֹא,
 אֲבָל עַד אִזּוֹ וְדָאֵי תִטְבִּיל אֶת עוֹלְלָהּ.

תמונה שנייה

(פאמוסוב, משרת, צ'אצקי)

פאמוסוב

אָה! אֶלְכְּסַנְדֵּר אַנְדֵּרֵיִץ' יְדִירְנוּ,
 הוּאֵל לְשֶׁבֶת.

צ'אצקי

עֲסוּקִים כְּרָגַע?

פאמוסוב (למשרת)

צ.א. (המשרת יוצא)

כֵּן. בִּיּוֹמֵן רוֹשְׁמִים אֶת עֲנִינֵינוּ,
 צְרִיף לְרֶשֶׁם כְּרִי לְזִכֵּר - תִּרְצָה אוּ לֹא תִרְצָה.

צ'אצקי

אָךְ אִיזוֹ דְאָגָה רֵאשָׁף הַשְּׁפִילָה?
 הָאֵם לֹא בָאתִי בְּמוֹעֵד נְכוֹן?
 הָאֵם אַרְעֵי אֵיזָה אֶסוֹן
 לְסוֹפִיָה פֶּבְלוּבְנָה חֲלִילָה?
 פְּגִיָּה, תְּנוּעוֹתֶיהָ רוֹוִיּוֹת תּוֹגָה.

פאמוסוב

אָח! אָחא, שְׂאֵלָה נְאֻה שְׂאֵלָת,
אִיזוּ תוּגָה וְאִיזוּ דְאָגָה...
הוּן בְּגִילִי כְּכֹר לֹא פּוֹצְחִים בְּסִלְטוֹת!

צ'אצקי

וְאִישׁ לֹא מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ;
בְּסוּךְ הַכֵּל רְצִיתִי לְהַחֲלִיף מִלָּה או שְׂתִים
עַל סוּפְיָה פְּבִלּוֹכְנָה: אוֹלֵי חוּלָה הִיא?

פאמוסוב

טָפוּ, אֱלוֹהִים יִשְׁמְרוּ! אַתָּה חוֹזֵר עַל עֲצֻמָּךְ
כְּכֹר אֶלֶף פְּעֻמִּים! כַּמָּה אֶפְשֶׁר לְשִׁמְעַ?
שׁוּב: "סוּפְיָה פְּבִלּוֹכְנָה יִפָּה מֵאִין כְּמוֹה",
שׁוּב: "סוּפְיָה פְּבִלּוֹכְנָה חֲלָתָה."
אָמַר, הָאֵם נִלְכַּדְתָּ בְּרִשְׁתָּהּ?
הַפְּכַת עוֹלָמוֹת: אוֹלֵי עַת חֲתַנָּה הִגִּיעָה?

צ'אצקי

וּמָה זֶה עֲנִינְךָ?

פאמוסוב

רְאוּי שְׂדַעְתִּי אֲבִיעַ
לְנַעֲרָה אֵינְנִי זֹר מְשָׁלֵם,
אֲחֲרֵי הַכֵּל - מְאֹז וּמַעוֹלָם
כִּנּוּ אוֹתִי אָבִיָּה.

צ'אצקי

וּמָה תֹאמַר אִם נִשְׂוֹאִים אֲצִיעַ?

פאמוסוב

רְאֵשִׁית חֲכָמָה: אֵל תְּדַבֵּר שְׂטִיּוֹת,
נְהַל הַיֵּטֵב גַּם אַחֲזָה, גַּם מְשָׁק,
וְהַעֲקֹר - שְׂרֵת. מְצֵא מְשָׁרָה בְּלִי שְׂהִיּוֹת.

צ'אצקי

כֵּן, לְשֵׁרֵת אֶשְׁמַח - אֲכַל לְהַתְרַפֵּס אִין חֶשֶׁק.

פאמוסוב

מדוע זה כלכם כה יהירים?
יאה לכם ללמד מן ההורים!
את זקניכם מהרתם כה לשכח:
קח לדגמה אותנו, את דודנו המנוח,
מקסים פטרוביץ' זה לא בכלי כסף התפאר,
אלא בכלי זהב טהור; מאה שרתוהו;
כלו בעטורים; ששה סוסים משכוהו;
דורות שרת הוא כחצר - איזו חצר!
בכלל לא כמו היום, הבינה.
לא, הוא שרת בימי יקטרינה.
היו אז אנשים כבודים מאין כמותם...
החנה להם קדה - אף לא יגיעו פאתם.
מי שהצאר נטה לו חסד - קל וחמר;
לא ככלם יאכל, ישתה - נפלה הוא עד בלי אמר.
דודי מדוד! מה לו נסיד? מה גרף?
חמור מבט, נשוא פנים ואף.
אך גם ידע להתקפל לשנים
כשהתרפסות היתה לו נחוצה:
בקבלת פנים אחת נפל אפים,
ומפרקתו כמעט התפצפצה;
בקול חורק הישישון בכה לו,
אך הוד מעלתה עצמה חיכה לו
ואף פרצה בצחוק. מה יעשה?
הוא קם, תקן בגדו, וקד אל הכסא,
ו... התמוטט שנית - בכונה הפעם,
כשבשלישית מעד, היה הצחוק לרעם.
נו? מה תגיד? לדעתי הוא רב-אמן.
נפל שדור וקם פריא בפלים.
מי לעתים קרובות לויסט מזמן?
מיהו ששמו נשא עלי שפתים?
מקסים פטרוביץ'! מי ידע כבוד?
מקסים פטרוביץ'! קל הוא בעיניך?
מי מסדר משרות ומחלק קצבות?
מקסים פטרוביץ'. כן, למד ממנו, אחא!